

ten ontwikkelen. Te dien einde werd echter niet het materiaal gebezigd afkomstig uit de reeds opgegraven wespennesten, maar ik stelde mij voor eene bijzonder groote wespencolonie voorloopig te sparen en haar niet dan laat in het najaar op te graven, wanneer alle wespen van zelf zouden zijn uitgestorven. Voor de vangst der ontwikkelde parasieten zou dan het gunstigste oogenblik gekomen zijn, dacht ik.

Maar daar kon je lang wachten! Weken en weken lang werd de ingang van het nest niet leeg van uitvliegende en terugkeerende wespen. Ondertusschen moest ik Leuven verlaten en mijn collega E. Le Tellier nam de taak over, om het nest van tijd tot tijd gade te slaan en eindelijk op 6 December 1912 op te graven! Er was toen buiten geen wesp meer te zien; althans vind ik daarvan geen gewag gemaakt in de ontvangen mededeelingen — maar onder den grond in het nest vond mijn collega niet alleen levende wespen, doch ook poppen en nog onvolwassen larven! Parasieten waren er op dat oogenblik niet veel; die werden echter in den loop der eerste maanden van het volgende jaar in massa gekweekt, o.a. talrijke voorwerpen van *Hypocera vitripennis* Meg., een Phoride, die meer en meer een geregelde bewoonster van wespennesten blijkt te zijn. Haar larve parasiteert waarschijnlijk in het lichaam der wespelarven.

Hieruit blijkt dus, dat onder gunstige omstandigheden de ponderaardsche wespencolonies het nog langer volhouden dan die der hommels en waarschijnlijk slechts door de eigenlijke winterkoude te niet gaan. De omstandigheid, dat er in December nog larven en poppen aanwezig waren, wijst er tevens op, dat deze staten een geweldig einde vinden, hetwelk niet door een intrinsiek beginsel bepaald is, doch haar door een factor buiten haar natuur wordt opgedrongen, n.l. de ruwheid van het klimaat. In verband hiermede leert men ook de mededeelingen en beschouwingen van R. v. Ihering over Braziliaansche hymenoptera beter waardeeren (Zur Frage nach dem Ursprung der Staatenbildung bei den sozialen Hymenopteren, in: Zool. Anz. Vol. 27 (1904) p. 113—118). Deze schrijver ontdekte, dat de hommels, die bij ons elk jaar opnieuw met haar statenvorming moeten beginnen, in Brazilië duurzame staten hebben, die ook den winter of den tijd van het slechte seizoen doorstaan. Daaruit concludeert hij „Die in Europa beobachteten Verhältnisse sind lediglich eine Anpassung an das sukzessiv rauher gewordene Klima, wodurch eine Unterbrechung im Leben der Kolonie für die Dauer des Winters nötig wurde. Die Staaten der Wespen und Hummeln sind daher in

welke andere veen- en moerasplanten — ja, misschien zou 'k me dan laten verleiden 'n philippica „af te steken“ tegen de uitroeiing onzer Limburgsche Flora... door ontginningen!

Maar — nu is daar geen reden voor.

Immers, 'k zal over planten niet spreken.

De gedachte aan 't „Tommerbroek“ is bij me opgekomen, omdat 'k den lezers wilde vertellen over 'n dier, 't welk in dat „broek“ geboren werd.

Zijn wieg heeft daar eenmaal gestaan!

Lang is dat niet geleden. Hoogstens 'n paar jaren hèr!

'k Zeg daar net, „z'n wieg heeft eenmaal gestaan in 't „Tommerbroek“.

Wil me, lieve lezer, vergeven, dat ik me niet goed heb uitgedrukt.

Bezwaarlijk toch kan er gesproken worden van 'n wieg, als men weet, dat 'l beestje, waarover ik het hebben zal... een *bunzing* is!

Europa Sommerstaaten, während sie in den Tropen dauernden Bestand haben“.

## Museum-Tuin.

Sedert de laatst gepubliceerde aanwinsten mochten we voor den Museum-tuin nog ontvangen:

- Cruciferae.** Cardamine amara, var. erubescens.  
Cardamine pratensis, var. dentata.  
Arabis arenosa (rose bloemen).  
**Cyperaceae.** Carex tribuloides.  
**Gramineae.** Melica nutans.  
**Hypericaceae.** Hypericum pulchrum.  
**Rosaceae.** Potentilla argentea, var. arguta.  
**Scrophulariaceae.** Verbascum densiflorum.  
Verbascum pyramdatum.  
**Labiatae.** Mentha hirsuta.  
Mentha verticillata, (aq × arv.)  
Mentha rubra, (aq × arv.) × viridis.  
**Compositae.** Aslher parviflorus.  
Inula salicina.  
Carduus collinus.  
Carduus acanthoides.

De zaad-oogst van de meeste planten, welke in den Museum-tuin staan, is afgeloopen en gaarne zenden wij na ontvangst van 10 cts. in postzegels de gewenschte zaden toe. Men wordt tevens beleefd verzocht kleine papieren zakjes, met de namen der gewenschte planten er op geschreven, bij de aanvraag in te sluiten.

Dringend verzoeken wij thans om voor het Museum, dië wilde planten-zaden te verzamelen, welke nog niet in den tuin aanwezig zijn.

Voor de toezending van planten houden wij ons steeds aanbevolen.

Ten slotte zou het mij hoogst aangenaam zijn, indien de leden, die hun maandschrift toch niet bewaren, mij de nummers wilden toezenden, waarin de planten-lijsten zijn opgenomen.

Maastricht.

SPRENGER.

## 't Park te Maastricht.

(Vervolg).

Op 't nu volgend gedeelte in 't gazon zien we prachtexemplaren van den **gewonen Olm** (Ulmus Campestris), benevens wederom den **Pyramidaal-olm** met gedraaide blaren.

Daarachter staat de **Hemelboom** (Ailanthus glandulosa) met mooi vederachtig loof.

De groene bloempluimen verspreiden 'n onaangename geur. Dit geuren duurt echter slechts 'n korten tijd.

M'n bunzing dan, werd — beter gezegd — geboren in 't „Tommerbroek“.

En dat hij juist daár 't levenslicht aanschouwde heeft hij waarschijnlijk te danken gehad aan... de zoozeer verfoeide ontginning!

Die ontginning toch is oorzaak geweest, dat er veel hout werd afgekapt. Karrevrachten lakkenbossen werden er in 't „Tommerbroek“ oopen; ehoopt tot groote mijlen.

En... in één dier mijlen is m'n bunzing geboren!

Of z'n aanschouwing van 't levenslicht in een houtstapel iets bijzonders was?...!

Och neen!

Bunzings kiezen bij voorkeur 'n hoop takkenbossen uit, om hun kroost ter wereld te brengen.

Mijn bunzing kan er zich derhalve niet op beroemen, dat hij het levenslicht aanschouwde op 'n plaats, waar zóó velen zijner soortgenooten 't zelfde gedaan hebben en nog doen.

't Loof van den Hemelboom is voor huisdieren min of meer verdacht schadelijk. Maar toch blijft 't aanbevelenswaardig hem te planten. Hij is met den allerslechtsten grond tevreden en men kan hem spoedig zóó hoogstammig krijgen, dat 't loof niet te bereiken valt.

Om z'n kolossalen wortelopslag wordt hij gebruikt ter bebossching der Steppen.

In zijn vaderland leeft op hem een rups, die een op zijde gelijkende stof spint.

De Hemelboom, wiens hout mooi en sterk als Notenhout is, is afkomstig uit China en Japan. Ook bij ons kan deze boomsoort 't brengen tot 'n enorme hoogte en verbazingwekkenden ouderdom.

Hiervoor getuigt 't zware exemplaar bij 't kas-teel te Borgharen.

De parapluie-vormige **Treur-Gingko** (*Ginkgo biloba pendula* L.) dien wij verder ontmoeten moge heel zeldzaam zijn, maar hij is erg stijf.

Zonderlinge treurboomen zien we op 't volgend gedeelte van 't gazon.

't Zijn treurvormen van den gewonen **Lijsterbes**, (*Sorbus aucuparia pendula*) en van den gewonen **Lork**, (*Larix europea pendula*). Mooi kunnen we ze niet vinden.

Dan houden we heel wat meer van de hangende variëteit van den gewonen **Beuk** (*Fagus silvatica pendula*), die men in de hoogte kan laten door-groeien.

Hiervan staat 'n mooie boom op ditzelfde gazon, naar den kant van de Maas.

Duidelijk is aan hem waar te nemen, hoe de groote takken vooral in twee richtingen buigen; terwijl ook de draaiing van 't bovenste deel van den stam goed te zien is.

't Boompje, met dat fijn-ingesneden blad is een **gestlipbladige** vorm van de gewone **Okkernoot** (*Juglans regia laciniata*). Men kan zulks gemakkelijk waarnemen, wanneer men 't loof tusschen de vingers wrijft. De vruchten zijn precies hetzelfde als bij den stamvorm.

Enkele passen meer Zuidwaarts verheft zich hoog de **Japansche Honigboom**, (*Sophora japonica* L.)

De gevinde bladeren en ruwe schors doen op 't eerste gezicht denken aan *Acacia* (*Robinia*); 't loof is echter iets sierlijker.

Bloeien doet de Honigboom bij ons maar zelden.

Alleen in den heeten zomer van 1911 was hij als 't ware beladen met groote, wijduitstaande pluimen van roomkleurige bloemen. Deze zijn over-rijck aan honig.

De Honigboom in 't Park te Maastricht is vermoedelijk wel 't oudste en grootste exemplaar in Zuid-

Limburg. Maar zijn gezondheid laat nogal niets te wenschen.

In zijn vaderland is zijn hout zeer geschat. 't Heeft de kleur van oud-eiken.

De wortels van dezen boom leven samen met zwammen.

:- :-

En hiermee zijn we genaderd tot aan 't vijvertje.

Dit rustige plekje verhoogt niet weinig de lieflijke schoonheid van 't Park.

Heerlijk toch zijn de groepen waterlelies met heur droomende crème-witte en diep-rose-roode bloemen, die met haar heldere kleuren mooi afsteken tegen de groote, zachtgroene bladeren.

In den vóórmiddag gaan de bloemen open, om zich 's namiddags zeer vroeg reeds te sluiten.

Midden op den dag kan men daarom 't meest van haar bekoorlijkheid genieten.

De **Hulst**, *Ilex aquifolium* L. rechts van den vijver op 't gazon bij de kastanjelaan, wordt ongeveer 70 jaren oud geschat. Op 30-jarigen leeftijd werd dit exemplaar nog van uit den tuin van den heer Malchaire in de Bogardenstraat, naar 't Park overgeplant. Daartoe moest toen 'n gedeelte van den tuinmuur worden opgeofferd. Aan den Hulst in 't Park kan men zien, hoe deze plant de gewoonte heeft om op lateren leeftijd bladeren zonder stekels te vormen. In jeugdvorm zou ze stekelige bladeren noodig hebben ter beschutting tegen 't vee, 't welk haar anders, al weidende mocht afvreten.

Bij de eerste bank Oostwaarts zien we 'n boom of beter gezegd 'n grooten heester, die maar zelden wordt aangeplant, ofschoon hij in alle opzichten erg aantrekkelijk is.

Dat is de **Virgilia**, (*Cladrastis lutea*). De gevederde, tot 5 c.M. lange bladeren, die dadelijk aan 'n Vlinderbloemige doen denken, zijn 's zomers aange-naam groen en vertoonen in den herfst een der eerste en mooiste heldergele kleuren. De witte bloemen hangen in lange, bevallige trossen naar omlaag. Alleen de bloei is niet ieder jaar even rijk. Deze boomsoort wordt haast nooit door insecten aangetast. Haar vaderland is N.-Amerika, waar ze liefst op vochtigen, zonnigen kalkgrond groeit. Den naam ontleent ze aan 't hout, 't welk geel gekleurd is.

De groote Berk midden in 't Park is de **Papier-berk**, (*Betula papyracea*). 't Is 'n waar prachtexem-plaar. 't Verschil met den gewonen Berk is aan dezen ouden boom niet dadelijk te zien; maar aan de jongere exemplaren op 't gazon langs de Maas neemt men dadelijk waar, dat de bladvorm geheel anders is. De schilderachtige stam en takken heeft hij met den gewonen berk gemeen.

Eigenlijk verdiende 't feit dan ook geene vermelding. Waarom of ik 't hier toch wil memoreeren?...

Omdat me zoo levendig nog voor den geest staat, hoe ik m'n bunzing voor 't eerst in die houtmijt ontmoette.

Dat kwam zóó.

Als in Mei de Waterviolier getooid is met rose tuilen en de Waterklaver prijkt met groote roodachtig-witte trossen, als de Handekenskruiden gansche plekken in 't veen purper kleuren en ik kans heb bonte vlinders te zien vliegen van bloem naar bloem, ga ik ieder jaar weer opnieuw naar 't „Tommerbroek“.

Daar zet ik me dan neer aan den oever van de Roode beek.

En ik verlustig me in 't spelemeien van stekelbaarsjes, wier mannetjes, in bloedroode bruiloftspakken, aan de wijfjes 't hof maken.

Ik verheug me in de aanschouwing der vele kokerlar-ven, die haar huisjes hebben opgebouwd uit de meest

verscheiden grondstoffen, en er vormen aan weten te geven van zóó uiteenlopende gedaanten, dat men haast niet begrijpen kan, hoe die kleine bouwmeesters allemaal behooren tot wezens van één zelfde soort.

Ik verblijd me in 't gezicht der vele in 't water rond-dwarrelende insecten.

Nu eens zie ik er, die zich als met 'n sprongetje on-derste boven gooien en dan snel op hun rug wegzwe- men. Dan weer bemerk ik er, terwijl ze over 't water loopen als volleerde schaatsenrijders.

Ja, wat al verschillende middelen om zich voort te be- wegen, neem ik, bij de Roode beek gezeten, niet waar, als ik kijk naar de honderden beestjes, die er zich op- houden!

't Is één en al afwisseling, één en al rijkdom in de dieren-wereld van 't „Tommerbroek“!

En nu spreek ik niet eens van ijsvogels en kwikstaar-ten, die in Mei geregeld de oevers van de beek als ge-

Vlak bij den vijver, noordoostwaarts staat 'n **Tamme Kastanje** met zeer onregelmatig ingesneden en gebogen bladeren. 't Is 'n zeldzame variëteit van de gewone eefbare kastanje (*Castanea vesca* var. *Heterophylla*). Deze boom is, zoo niet de grootste kastanje in Nederland en België dan toch zeker van heel Limburg.

Ongeveer aan den ingang bij 't buffet vindt men 'n kleine boom 'niet groote, gevederde bladeren. Laat, in Augustus en September, draagt hij in de toppen zijner takken, groote losse pluimen van gele bloempjes. De kroonblaadjes daarvan hebben nog ieder een klier, zoodat ze verdubbeld lijken. De vruchten worden niet ieder jaar rijp. Ze lijken heel veel op die van den Blaasboom. Deze boom is de **Koelreuteria**, (*Koelreuteria paniculata*).

Hier tegenover bevinden zich enkele prachtige zware boomen van den **gewonen Beuk**, *Fagus sylvatica*, gemakkelijker te herkennen aan haar schors als olifantenhuid.

Ook groeit hier de **Virginische Eschdoorn**, *Acer virginicum* L. eveneens met grijze schors. Z'n stam is veel knoestiger dan die van den Beuk.

Naar den kant van de Maas staat 'n veelstammig, oud exemplaar van de **Vleugelnoot**, (*Pterocarya caucasica*). Jammer genoeg begint de plant af te sterven, ondanks alle moeite welke aangewend wordt om ze zoo lang mogelijk te behouden.

Heel erg is dat gelukkig niet. In 't Villa-park staan ook nog mooie boomen dezer soort. Iedereen kent zeker wel de groene, vertikaal, als horlogie-kettingen hangende katten in 't voorjaar. Dat zijn de vrouwelijke bloemen van de Vleugelnoot. Hieruit ontwikkelen zich later de kleine, breedgevegelde nootjes. Bij goede ontwikkeling lijkt de stam een gegoten, metalen zuil.

Iets verder naar de Maas toe treft men aan 'n boom, die eveneens uitmunt door 'n mooien stam, n.m.l. een **Celtissoort**, (*Celtis occidentalis*). De asymmetrische bladeren doen denken aan die van zijne verwanten, de Olmen, maar z'n vrucht is 'n kleine, zwarte bes. Deze boom blijft in den Herfst opvallend lang groen. (Wordt vervolgd).

Nuth.

A. DE WEVER.

### De waternoot in Limburg.

Kort geleden hebben we toevallig 'n aardige ontdekking gedaan op botanisch gebied.

't Gros der leden van 't Natuurh.-Genootschap kent, zoo niet „van aanzien”, dan toch „van hooren zeggen” of „uit de boeken” de Waternoot, de *Trapa natans* L.

„Vroeger — zegt de geïllustreerde school-flora voor Nederland, door Heukels — „vroeger inlandsch

schikte nestelplaatsen uitkiezen. Ik spreek niet van nachtegalen en merels, die er huizen. Ik spreek niet van meezennestjes, welke ieder jaar te vinden zijn in de knotwilgen langs die beek.

Hadde Guido Gezelle hier getoefd, hoe dikwijls zou hij hebben kunnen zingen:

„Een meezennestjen is uitgebroken,  
Dat in den wilgentronk gedoken,  
Met vijftien eikes blonk:  
Nu zitten ze in den boom te spelen,  
Tak op, tak af, tak uit, tak in, tak om,  
Met velen  
En ik lach mij, ik lach mij bijkans krom”.

Heusch, een bezoek aan 't „Tommerbroek” is voor den natuur-vriend een genot!

Dat genot veroorloof ik me, zoo dikwijls ik maar kan. Vooral in Mei!

in vijvers, nu niet meer!”

Waar of de vijvers, die vroeger de Waternoot bevatten, te vinden waren?... Waarschijnlijk is er geen enkele botanist die hierop 'n afdoend antwoord weet te geven.

Zeker, er zijn lui van 't vak, die heel goed weten, dat als oudste bron van 't voorkomen der Waternoot hier te lande de groote *Dodoneus* wordt beschouwd.

In 1608 vermeldt hij 't voorkomen der Waternoot alhier in „slijmerige zoete wateren van Braebant”.

Daar zijn botanisten die weten dat v. Hall de Waternoot als inlandsch opgeeft, ofschoon hij zelf nooit in Nederland 'n Waternoot gevonden heeft.

Er bestaan floristen die de Gorter nazeggen, dat de Waternoot bij ons is voorgekomen, maar die evenmin als hij, 'n bepaalde vindplaats kunnen aangeven.

En we weten haast allemaal hoe 't vaststaat, dat sinds lang al de Waternoot nergens in Nederland meer gevonden wordt.

We deden, zei ik, kort geleden 'n aardige ontdekking. Toevallig maakten we kennis met 't „Journaal toebehoorende aan de pastorie te Schinveld”.

In dat Journaal is pastoor Joors, die als dusdanig in 1857 te Schinveld werd aangesteld, begonnen met de voornaamste wetenswaardigheden zijner parochie op te tekenen.

Onder die wetenswaardigheden vermeldt hij ook 't voorkomen te Schinveld van... de **Waternoot!**

Ze werd te zijnen tijde gevonden in 't Riool en de Schans van Schinveld, alsmede in den Brouwketel te Etzenrade (Jabeek).

Onmogelijk is dat niet.

Immers tal van Zuidelijke planten hebben in Zuid-Limburg heur Noordgrens.

De opgave van Joors komt ons echter nog om 'n andere reden geloofwaardig voor.

Pastoor J. was kenner van planten of hij was 't. niet. Was hij kenner, dan kan hij zich onmogelijk vergist hebben met de determinatie van 'n zoo typische plant als de Waternoot.

Was hij geen kenner, dan moet hij de mededeeling over 't voorkomen der Waternoot in Schinveld en Jabeek, gekregen hebben van iemand, die liefhebber van planten was en de vondst der zeldzame Waternoot belangrijk genoeg achtte, om ze den pastoor mee te deelen, die ze toen in 't Journaal als 'n merkwaardigheid heeft ingeschreven.

Hoe of dit ook zij, zeker is 't dat de Waternoot op de door J. aangegeven plaatsen nu niet meer voorkomt. JOS. CREMERS.

Raath-Bingelrade.

Op zoo'n Meidag dan, nu twee jaren geleden, had ik voor den zooveelsten keer, 't „Tommerbroek” uitgekozen, om er te genieten van planten en dieren.

En ik had genoten, een ganschen vollen namiddag! Net maakte ik me op, om huiswaarts te gaan, toen ik van uit 'n houtmijt vlak bij me, een geluid vernam, zooals ik er vroeger nimmer een hoorde.

Sinds vele jaren al heb ik de vaste gewoonte om nooit zonder nader onderzoek mijn weg te vervolgen, als ik in de buurt van dien weg iets verneem, 't welk mijn ooren vreemd aandoet.

En ik ging derhalve ook toen op verkenning uit.

Wat of ik na lang zoeken vond?...

'n *Jongen bunzing*, wiens geschiedenis ik, in een volgend opstel wil vertellen.

Jos. CREMERS.

Raath-Bingelrade.